

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ ІДЕЙ НЕОРТОДОКСАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ШКІЛ¹

Постановка проблеми. В умовах глобальних технологічних зрушень, посилення конкуренції та зростання вразливості виробничих ланцюгів питання розвитку промисловості дедалі частіше виходять в центр економічних дискусій. Структурні дисбаланси, технологічне відставання окремих секторів, потреба у підвищенні доданої вартості та адаптації до екологічних і соціальних викликів формують запит на узгоджені підходи до розвитку промисловості. У цьому контексті промислової політики можна розглядати як простір для координації інтересів держави, бізнесу та суспільства, у межах якого визначаються пріоритети розвитку, механізми підтримки інновацій та умови для довгострокової стійкості економіки.

Неортодоксальні економічні ідеї є важливими у контексті вибору інструментарію промислової політики, оскільки вони дозволяють вийти за межі спрощеної логіки нейтральності ринку та універсальності політичних рішень і врахувати реальні структурні асиметрії, інституційні обмеження та динамічну природу розвитку. Підходи еволюційної економіки, посткейнсіанства, економіки розвитку та інституціоналізму підкреслюють роль навчання, кумулятивних ефектів, координації та невизначеності, що обґрунтовує використання таких інструментів, як місійно-орієнтовані програми, державні інвестиції, стратегічні закупівлі й тимчасовий протекціонізм, які часто ігноруються ортодоксальними моделями. Саме неортодоксальні ідеї дають теоретичну основу активної, селективної та адаптивної промислової політики, що здатна не лише коригувати ринкові провали, а й формувати нові ринки та технологічні траєкторії в умовах структурної трансформації.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні підходи до вибору інструментів промислової політики дедалі більше відходять від універсальних рішень і ґрунтуються на контекстно-орієнтованих та еволюційних підходах. Аналітичні матеріали ОЕСР підкреслюють, що промислова політика в країнах з розвиненими економіками трансформується від секторальної підтримки до системного поєднання інструментів, спрямованих на подолання провалів ринку, координаційних збоїв і стратегічних технологічних залежностей [8, 9, 12]. У цьому контексті ключовим стає не сам факт державного втручання, а дизайн інструментів, їхня взаємодоповнюваність і здатність стимулювати інновації та структурні зрушення.

Емпіричні дослідження свідчать, що ефективність окремих інструментів залежить від етапу технологічного розвитку та характеристик цільових агентів [4, 9]. Інструменти, орієнтовані на ранні стадії інноваційного циклу та масштабування нових технологій, як правило, забезпечують вищу довгострокову віддачу, ніж підтримка зрілих виробничих структур^{2, 3}). Це узгоджується з еволюційною теорією економічних змін, згідно з якою процеси навчання, накопичення знань і технологічна траєкторія визначають результативність політичних інтервенцій⁴.

Важливим орієнтиром у виборі інструментарію є місійно-орієнтований підхід, який дозволяє інтегрувати промислову, інноваційну та соціальну політику навколо чітко визначених стратегічних цілей⁵. Історичні приклади індустріалізації, зокрема досвід Південної Кореї, демонструють, що поєднання фінансових, регуляторних та інституційних інструментів за умов ефективної державної координації

¹ Дослідження виконано в межах «Комплексного наукового дослідження щодо актуалізації промислової політики України на принципах Індустрій 4.0 та 5.0» Інституту економіки промисловості НАН України за рахунок бюджетних коштів, спрямованих на забезпечення проведення державними науковими установами наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок за результатами державної атестації.

² Cimoli M., Dosi G., Yu X. Industrial policies, patterns of learning and development: An evolutionary perspective: LEM Working Paper Series No. 2020/08. Pisa: Scuola Superiore Sant'Anna, Laboratory of Economics and Management, 2020. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/228147/1/1694152405.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Nelson R. R., Winter S. G. An evolutionary theory of economic change. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2006. 437 p. URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674272286> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Там само.

⁵ Mazzucato M. Mission oriented innovation policy: Challenges and opportunities : IPPP Working Paper No. 2017-01. London: UCL Institute for Innovation and Public Purpose, 2017. URL: <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2017-01/mission-oriented-innovation-policy-challenges-and-opportunities> (дата звернення: 08.01.2026).

може забезпечувати структурне зростання¹. Водночас дослідження UNCTAD² наголошує, що вибір інструментів промислової політики має враховувати специфіку національної структури економіки та цілі довгострокової трансформації.

У підсумку, сучасні аналітичні дослідження сходяться на тому, що ефективний вибір інструментів промислової політики передбачає їх комбінацію, адаптацію до технологічного контексту та наявність механізмів оцінки й корекції політики. Такий підхід важливий в умовах посилення глобальної конкуренції, фрагментації ланцюгів доданої вартості та переходу до нових технологічних парадигм [8, 12]. З огляду на це дедалі більшого значення набувають ідеї неортодоксальних економічних шкіл, які доповнюють традиційні підходи до промислової політики. У межах цих підходів промислова політика розглядається як процес цілеспрямованого формування технологічних траєкторій, інституційних комплексностей та здатності до навчання й інновацій. Акцент робиться на ролі держави як підприємницького та координаційного актора, здатного знижувати невизначеність, підтримувати структурні зрушення та забезпечувати довгострокову трансформацію виробничих систем в умовах високої технологічної та гео економічної турбулентності.

Метою дослідження є аналіз неортодоксальних економічних ідей для вибору інструментарію промислової політики України.

Результати дослідження.

Загальний огляд неортодоксальних економічних шкіл

Звернення до неортодоксальних економічних шкіл у формуванні промислової політики в сучасних умовах є важливим, оскільки вони дозволяють адекватно враховувати складність, динамічність і

нерівномірність економічного розвитку, що виходить за межі спрощених моделей ринку та припущень про раціональних агентів. Ці школи підкреслюють критичну роль держави як активного агента змін, здатного спрямовувати інвестиції, формувати технологічні траєкторії, стимулювати розвиток стратегічних секторів та сприяти структурній диверсифікації економіки. Неортодоксальні школи також враховують кумулятивні ефекти навчання, інституційну залежність та специфіку національних економік. Це дозволяє розробляти політики, орієнтовані на довгостроковий розвиток та стійкість економіки.

У сучасних умовах неортодоксальні школи залишаються релевантними, оскільки вони дозволяють поєднувати промислову політику з сучасною логікою інновацій, орієнтованих на технологічні місії та ринкоформуючі стратегії. Вони пропонують механізми, за допомогою яких держава може формувати попит, стимулювати приватні інвестиції у стратегічні технології, сприяти розвитку нових ринків та створювати умови для «learning by doing»³.

Застосування таких підходів у сучасних країнах підтверджує їхню практичну цінність: держави активно використовують принципи неортодоксальних шкіл для реагування на глобальні та національні кризи, структурних реформ і посткризових трансформацій, наприклад у сфері енергетики, цифрової економіки та екологічно сталого виробництва. Це дозволяє формувати гнучку, адаптивну і місіонно-орієнтовану промислову політику, яка здатна забезпечити довгострокове зростання, підвищення конкурентоспроможності та досягнення комплексних соціальних і технологічних цілей країни.

У табл. 1 представлено загальну характеристику неортодоксальних економічних шкіл.

Таблиця 1. Загальна характеристика неортодоксальних економічних шкіл

Критерій	Структуралізм	Посткейнсіанство	Еволюційна економіка	Девелопменталізм
1	2	3	4	5
Основний фокус	Структура економіки та її місце у глобальному поділі праці	Нестабільність ринків, роль інвестицій та очікувань у визначенні економічної динаміки	Процес накопичення знань, технологічна еволюція та адаптація	Активна роль держави у прискоренні економічного розвитку країн, що відстають
Ключові концепції	Центр-периферія, структурна трансформація, технологічний розвиток	Економічна нестабільність, мультиплікативні ефекти, важливість зайнятості	Інновації як еволюційний процес, навчання, конкуренція знань	Стратегічне планування, державне втручання, індустріалізація
Підхід до економічного розвитку	Внутрішня трансформація економіки та модернізація структури	Підтримка попиту, інвестицій, соціальної стабільності	Поступові зміни через експерименти та адаптацію технологій	Активна модернізація економіки через державні програми та інвестиції у ключові сектори

¹ Lane N. Manufacturing revolutions: Industrial policy and industrialization in South Korea: SocArXiv Working Paper No. 6tqax. Charlottesville: Center for Open Science, 2016. URL: <https://osf.io/6tqax> (дата звернення: 08.01.2026).

² Trade and development report, 2016: Structural transformation for inclusive and sustained growth: UNCTAD/TDR/2016. Geneva: UNCTAD, 2016. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2016_en.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

³ Learning by doing – економічна концепція, що означає набуття знань, навичок і виробничого досвіду через практичну діяльність і повторювані процеси виробництва, а не лише через формальну освіту чи теоретичне навчання. Приклади learning by doing: виробництво електроніки у Південній Кореї та Тайвані, авіабудування (Embraer у Бразилії), залізничне будівництво післявоєнної Європи.

1	2	3	4	5
Виділення ролі часу та динаміки	Історична та структурна перспектива: розвиток економіки відбувається через зміну її структури	Динаміка ринку підпорядкована очікуванням і психології економічних агентів	Економічні процеси розвиваються поступово, через еволюційні цикли	Орієнтованість на стратегічні горизонти та швидке скорочення технологічного розриву
Географічний/ соціальний контекст	Виник у Латинській Америці для аналізу економік, що інтегровані у глобальні ланцюги як периферійні	Європейська та північноамериканська школа, акцент на розвинені ринки та їх нестабільність	Сформована в англосаксонській економічній традиції, застосована до високотехнологічних систем	Застосовується для країн, що розвиваються, із значним відставанням від технологічних лідерів
Основні методологічні інструменти	Структурний аналіз, макроекономічні показники, міжнародний поділ праці	Моделі нестабільності, економетричні дослідження, кейнсіанські підходи	Моделювання динаміки інновацій, агенторієнтовані моделі, історичний аналіз	Порівняльний аналіз політик, історія індустріалізації, економетричні та планові моделі

Джерело: узагальнено автором.

Структуралістська парадигма промислової політики та індустріалізації

Структуралізм сформувався в Латинській Америці в сер. ХХ ст. (роботи Пребіша, Фуртадо тощо) і знайшов відображення в економічній політиці багатьох країн, а також в логіці заснування та подальшої роботи ECLAC (CEPAL) у 1948¹.

Згідно зі структурним підходом, процес економічного зростання заснований на історичному досвіді. Накопичення знань у виробництві дає динамічні ефекти масштабу, що в подальшому стимулює подальше зростання. У структурних моделях сучасна промисловість (насамперед обробна) вважається двигуном зростання. Структуралісти наголошують, що розвиток змінює країну, а не навпаки, і тому пропонують використовувати активні державні заходи для підтримки промисловості і диверсифікації.

Структуралізм наголошує на структурі економіки та її трансформації. Головна ідея полягає в тому, що зростання та розвиток можливі лише через зміну структури економіки, зокрема частки промисловості, та модернізацію її технологічної бази. Структуралісти вказують на гетерогенність економіки («двокомпонентну» модель), в якій поруч з високопродуктивним сучасним сектором (індустрією) існують низькопродуктивні традиційні галузі.

Представники структуралізму наголошують, що світова економічна система має структуру «центр-периферія». Країни-периферії схильні експортувати первинну сировину з повільно зростаючими умовами обміну. Це обумовлює вразливість до зовнішніх шоків, бо систематичне зниження цін на експорт периферійних країн відносно імпорту капітало-товарів (гіпотеза Сінгера-Пребіша) уповільнює їхній ріст.

Центр контролює технології та додану вартість. Це породжує системні бар'єри структурної трансформації, через які самі по собі ринкові механізми не гарантують індустріалізацію периферії. На думку структуралістів, класична дилема між ринком і планом є помилковою. Оптимальним є поєднання ринкових сил з державним регулюванням, спрямованим на зміцнення виробничої та технологічної бази. Цим представники школи обґрунтовують необхідність активного державного втручання для формування промислового сектора та накопичення технологічних навичок².

З погляду структуралізму прискорена індустріалізація є ключем до диверсифікації економіки і подолання залежності від сировинного експорту. Державна підтримка зародкових галузей може створювати внутрішній попит на машини та технології, нарощувати працезатратні та капітало-інтенсивні виробництва. Це дозволяє країні сформувати базу в промисловості, що згодом підвищить продуктивність і конкурентоспроможність. Проте захищена промисловість може стати неефективною без поступової модернізації. Наприклад, імпортозаміщення на практиці часто давало як тимчасовий стимул зростанню, але також призводило до інфляції та накопичення боргів. Загалом, ідея структуралізму підкреслює важливість активної промислової політики, що може допомогти «підштовхнути» промисловий розвиток туди, куди ринок самостійно не спрямував би ресурси.

Промислова політика структуралізму є селективною, спрямованою на підтримку обраних секторів, особливо нових високотехнологічних галузей, з урахуванням ефектів масштабу та трансферу технологій, коли інвестиції в промисловість створюють мультиплікативний вплив на економіку. Через принцип «learning by doing» накопичуються компетенції,

¹ Економічна комісія для Латинської Америки (ECLA, іспанська аббревіатура CEPAL) була заснована резолюцією 106(VI) Економічної та Соціальної Ради від 25 лютого 1948 р. і почала діяти того ж року. Загальною метою ECLAC є сприяти економічному, соціальному та екологічно сталому розвитку Латинської Америки та Карибського басейну шляхом постійного міжнародного співробітництва, проведення комплексних досліджень та аналізу процесів розвитку. ECLAC надає технічні консультації урядам на запит; організовує засідання міжурядових та експертних груп; допомагає сформулювати регіональну перспективу в рамках глобальних форумів; представляє глобальні проблеми на регіональному та субрегіональному рівнях.

² Prebisch R. The Economic Development of Latin America and its Principal Problems: ECLAC/UN, 1950. URL: <https://archivo.cepal.org/pdfs/cdPrebisch/002.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

що підвищує конкурентоспроможність, а backwardness стратегія¹ передбачає активний розвиток нерозвинених галузей для надолуження відставання ви промислової політики²:

- імпортозаміщення (Import Substitution Industrialization, ISI) для підтримки на ранніх фазах розвитку промисловості через заміну імпорту на внутрішнє виробництво;

- розвиткові тарифи та субсидії для «інфантильних» галузей³ для стимулювання нових або недостатньо розвинених секторів, щоб вони могли конкурувати на ринку;

- державні інвестиції в інфраструктуру та кредитування для створення сприятливих умов для виробництва та технологічного розвитку;

- підтримка науково-дослідних робіт (R&D) з метою сприяння інноваціям і технологічному прогресу;

- захист внутрішнього ринку проти надмірного імпорту для розвитку місцевих підприємств;

- створення промислових комбінатів (аналогі кластерів) для концентрації виробництва для ефекту масштабу та навчання на практиці.

Практичне втілення зазначених пропозицій здійснювалося в Латинській Америці в 1950–1970-ті рр. Імпортозаміщення (ISI) стимулювало швидке зростання обробного виробництва в таких країнах, як Бразилія, Мексика, Аргентина. Аналіз історичних політик і залежності показаний у класичних і сучасних працях з dependency-теорії і структуралізму (Cardoso, Faletto, 1979). Багато країн регіону (Аргентина, Мексика, Чилі, Бразилія) на цьому етапі ввели високі тарифи і державні інвестиції, спрямовані на розвиток автопрому, хімічної, металургійної промисловості тощо. Частка промислового виробництва у ВВП в Латинській Америці зросла в ці десятиліття, а економіки регіону продемонстрували високі темпи зростання (нерідко понад 5–6% річних). Проте відсутність конкурентоздатності і кризи зовнішньої заборгованості 1980-х спричинили гальмування індустріалізації.

Бразилія у 1950–1980-ті рр. реалізувала план (Plano de Metas) розвитку інфраструктури і промисловості (будівництво автострад, гідроелектростанцій, заснування автомобільної та важкої промисловості). За ці роки промисловість країни значно зросла – держава «вливала» в машинобудівну та енергетичну галузь дотації та пільги. За даними дослідження Costa та Furtado [7] індустріалізація була посилена промисловою політикою, і промисловий

сектор став головним драйвером зростання ВВП. Хоча пізніше за лібералізації 1990-х рр. почалась деіндустріалізація, але початковий структурний стрибок забезпечив формування промислової бази (наприклад, кейс Embraer у авіабудуванні тощо).

На ранніх етапах така політика забезпечила високі темпи зростання промислового виробництва і зменшила залежність від імпорту кінцевих товарів. Проте вже до кінця 1970-х рр. багато країн зіткнулися з гіперінфляцією, стагнацією та критикою з боку міжнародних фінансових установ. За даними Investopedia, реалізація ІСІ призвела до високої інфляції та інших економічних проблем. Внаслідок боргових криз 1980-х рр. більшість латиноамериканських країн були змушені лібералізувати ринки і відмовитися від захисної політики⁴.

Хоча традиційний структуральний підхід асоціюється з Латинською Америкою, подібні елементи прослідковуються й у інших регіонах.

Наприклад, Індія в перші десятиліття після незалежності (1950–1970-ті рр.) також проводила жорстку ІСІ-політику, обмежуючи імпорт і створюючи державні корпорації для того, щоб нарощувати машинобудування та хімічну промисловість. Результатом таких зусиль стало швидке розширення промислового потенціалу, хоча в довгостроковій перспективі такі моделі потребували структурних реформ.

Південна Корея, Тайвань і Японія застосували політики промислового лідерства, що включали селективні кредити, експортне стимулювання, державно-корпоративні механізми з помітними результатами у частці промисловості та експорті (rapid industrial catch-up). Загалом емпіричні дані UNCTAD (2016) показують, що селективна індустріальна підтримка може створити промислову базу та технологічні компетенції (наприклад, успіхи Японії, Південної Кореї), але неадекватне виконання (корупція, тривалі протекціоністські режими без модернізації) може призвести до неефективності, інфляції і зовнішніх дисбалансів (досвід частини країн Латинської Америки).

В Японії у 1925–1975 рр. промислова політика реалізувалася через системні преференції для ключових галузей і цілеспрямоване фінансування. Цей кейс є прикладом того, як державні цілі, координація кредитування та промислове планування сприяли становленню конкурентних галузей (автомобілебудування, електроніка, важка промисловість).

¹ Backwardness стратегія – концепція, що описує специфічну стратегію індустріалізації для відсталих економік, спрямовану на швидке надолуження технологічного та економічного відставання від розвинених країн.

² Hirschman A. O. The Strategy of Economic Development. New Haven : Yale University Press, 1958. 217 p. URL: <https://www.scribd.com/document/516548716/Yale-Paperbound-Y-40-Albert-O-Hirschman-The-Strategy-of-Economic-Development-Yale-University-Press-1958> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Термін «інфантильні галузі» (infant industries) використовується в економічній теорії для позначення нових, ще недостатньо конкурентоспроможних галузей, що потребують тимчасового захисту та підтримки держави, щоб розвинути технологічні компетенції та досягти ефективності на рівні зрілих конкурентів.

⁴ Buttignol M. Import substitution industrialization (ISI). Investopedia. 2008. URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/importsubstitutionindustrialization.asp> (дата звернення: 08.01.2026).

У Південній Кореї (1960–80-ті рр.) уряд Пак Чон Хі підтримував створення конгломератів (chaebol – Samsung, Hyundai тощо) через дешеві кредити та експортні заохочення. Ці політики призвели до швидкого нарощування виробництва: за два-три десятиліття обидві країни стали високорозвиненими у машинобудуванні, електроніці, стали «азійськими тиграми» зі збільшеним експортом технологічних товарів. За словами оглядачів, успіх Східної Азії походить від набору економічних політик, які в довгостроковій перспективі дозволили фірмам накопичувати досвід у виробництві товарів¹.

Промислова політика в посткейнсіанській економічній школі

Посткейнсіанська школа – течія, що розвинула ідеї Дж. М. Кейнса, М. Кальдєра, Д. Харрода, Дж. Робінсона, Н. Кальдєра та інших. Основні риси: пріоритет ефективного попиту, фінансова нестабільність, невизначеність та неповна раціональність економічних агентів. Посткейнсіанці відкидають автоматичне повернення економіки до повної зайнятості (закон Сея) і стверджують, що сукупний попит визначає рівень виробництва як у короткостроковому, так і довгостроковому періоді. Вони підкреслюють, що рішення фірм і домогосподарств приймаються в умовах фундаментальної невизначеності майбутнього, а не на основі повної інформації. Фірми діють за «правилами поведінки» («раціонарами Гвідо»)², які можуть призводити до цінової негнучкості та фінансових криз. Важлива роль відводиться розподілу доходів, оскільки від нього залежить попит та прибутковість інвестицій. Ендогенна грошова пропозиція, кредит–інвестиція–дохідний мультиплікатор – ключові поняття цієї школи³.

Посткейнсіанці розглядають довгострокове зростання через реалізацію попиту та модернізацію промисловості. Наприклад, Н. Кальдор сформулював «закони Кальдєра»: зростання продуктивності притаманне переважно виробництву, а темпи зростання ВВП позитивно корелюють зі зростанням виробництва в обробній промисловості. Це означає, що для стимулювання розвитку економіки важливо вкладати в індустрію та стимулювати експорт промислової продукції. Стабільна фіскально-монетарна політика, яку радять використовувати посткейнсіанці (активна макроекономічна політика, підтримка

сукупного попиту), створює сприятливі умови для інвестицій у виробництво.

Науковий огляд цього підходу показує, що посткейнсіанці зосереджуються на demand-led growth (зростання, зумовлене попитом) та на тому, як розподіл доходів між заробітною платою та прибутком впливає на сукупний попит, інвестиції та економічне зростання; це відрізняє їх від неокласичних моделей, що ігнорують такі механізми. Якщо домінує проблема недостатнього попиту, держава повинна активно стимулювати попит (фіскальні витрати, інфраструктура, державні закупівлі) і регулювати кредитну систему, щоб підтримати інвестиції в промисловість. Посткейнсіанці також підкреслюють важливість політик, що формують довгостроковий попит на продукцію нових індустрій, наприклад, державні довгострокові державні замовлення, які гарантують ринок для інвесторів⁴.

Огляд UNCTAD підтверджує, що ринкові сили самі по собі не завжди забезпечують структурну трансформацію та розвиток нових динамічних галузей промисловості, і тому необхідним є державне втручання, зокрема координація інвестицій і фінансових ресурсів через промислову політику⁵.

Посткейнсіанці традиційно підтримують участь держави в економіці: вважають необхідними промислову політику, національні банки розвитку та регулювання кредитування. У цій перспективі держава виступає регулятором та інвестором, не даючи ринку сформувати бажаний структурний зріз.

З позиції посткейнсіанців, держава має активну роль у підтримці промислового зростання через розширення сукупного попиту та кредитування. Наприклад, за умов недостатнього попиту приватні інвестиції можуть бути низькими, і тільки державні програми (інфраструктура, оборонні замовлення, публічне будівництво, освіта) можуть забезпечити завантаженість промислових потужностей. Посткейнсіанська теорія проголошує, що будь-яка промислова політика фактично полягає у знятті або пом'якшенні інвестиційних ризиків для бізнесу, тобто різні податкові стимули, субсидії чи пріоритетні кредити усувають перешкоди для капіталовкладень за умов невизначеності [11]. З точки зору посткейнсіанської логіки, пріоритетом є підтримка завантаження виробничих потужностей і технологічного оновлення через державні інвестиції та регулювання фінансових потоків.

¹ The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy. Washington, DC: World Bank, 1993. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/975081468244550798> (дата звернення: 08.01.2026).

² Термін «правила поведінки» (раціонари Гвідо) походить із посткейнсіанської та інституційної економічної літератури, де підкреслюється, що економічні агенти не завжди діють як «повністю раціональні» у класичному неокласичному сенсі, а керуються обмеженими правилами поведінки, звичками та адаптивними стратегіями.

³ Hein E. The principle of effective demand: Marx, Kalecki, Keynes and beyond : Working Paper No. 60/2015. Berlin: Berlin School of Economics and Law; Institute for International Political Economy, 2015. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/122151/1/839366493.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Lavoie M. Introduction to Post Keynesian Economics. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006. 258 p. URL: <https://docenti.deps.unisi.it/wp-content/uploads/sites/26/2021/04/Ma.-Lav.-2006.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Structural transformation and industrial policy: UNCTAD/GDS/2016/1. Geneva: United Nations, 2016. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/gds2016d1_en.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

Фактичних «чистих» прикладів посткейнсіанської промислової політики небагато. Однак деякі елементи посткейнсіанської практики можемо знайти у політиках держав, що робили акцент на повній зайнятості та інфраструктурних інвестиціях.

У США за часів Нового курсу (New Deal, 1930-ті рр.) багато інвестицій було спрямовано в будівництво гідроелектростанцій, доріг і портів, що дало поштовх будівельній та машинобудівній галузі. Аналогічно, у воєнний та післявоєнний періоди активно здійснювалося фінансування оборони (верфі, авіабудування, космічна галузь), що підтримувало промисловий попит на десятиліття вперед. Саме державні оборонні закупівлі та «місійні» дослідження (наприклад, космічні програми НАСА, урядові НДДКР) суттєво індукували інновації в промисловості у післявоєнну епоху¹.

У Великобританії період 1945–1970-ті рр. можна вважати періодом кейнсіанського консенсусу, коли держава на національному рівні проводила політику повної зайнятості і регулювала відсоткові ставки². За рекомендаціями економістів-кейнсіанців відбувався розвиток важкої промисловості (державні підприємства у сталеливарній, вугільній галузях). Проте вплив Кальдора проявлявся в оцінках і політ-стратегіях індустріального зростання як ключа до розвитку, що враховувалося при планах витрат.

Сучасними прикладами можемо вважати урядові пакети стимулювання, що фінансують певні сектори або певні високі технології (інфраструктурні плани в США, програми розвитку IT і R&D у Південній Кореї чи Японії 1980–2000-х рр.), які реалізують посткейнсіанські ідеї про необхідність «втягнути» економіку із криз через державні інвестиції.

Сучасними кейсами також є деякі стратегії зеленої трансформації, що містять елементи посткейнсіанства. Наприклад, планове фінансування «зеленої» інфраструктури США (IRA 2022) та ЄС (Green Deal) передбачають довгострокові інвестиції та масштабне державне фінансування технологій безповоротними грантами і кредитами (враховуючи незахищеність ринку у перехідний період). Це узгоджується з ідеєю «держави-підприємця» Мазукаatto³, що розвиває посткейнсіанську традицію активного державного втручання.

Таким чином, посткейнсіанські рекомендації найбільш важливі в періоди криз та необхідності великих стимулів (New Deal, післявоєнної політики повної зайнятості), а також у сучасних пакетах селективної підтримки (великі інфраструктурні програми), коли держава створює прямий попит на промислові товари й послуги (державні закупівлі батарей, сонячних панелей, електротранспорту тощо), що реалізує посткейнсіанську логіку підтримки завантаження виробничих потужностей [10].

Еволюційна парадигма промислової політики

Еволюційна економіка (Шумпетер, Нельсон, Вінтер, Фріман та ін.) порівнює економічний розвиток з біологічним процесом еволюції. Вона розглядає економіку як динамічну систему, що постійно змінюється: у центрі уваги – інновації, технологічні зрушення, організаційні зміни та накопичення знань. На відміну від традиційних моделей, що фокусуються на рівноважних станах, еволюціоністи звертають увагу на процеси змін⁴. Інституції і взаємодії суб'єктів суспільства еволюціонують разом із технологіями, утворюючи «економічні мережі»⁵. Економіка сприймається як відкритий, саморегулювальний комплекс, що перебуває у постійній зміні.

Еволюційний підхід рекомендує розробляти політики, спрямовані на накопичення знань (інвестиції в R&D, підтримка зв'язків науки та бізнесу, створення кластерів, технологічних парків, інституцій трансферу технологій). Політика має створювати «екосистему» інновацій, а не просто надавати одноразові гранти. Ключові положення еволюційного підходу включають:

1. Економічні агенти (фірми) постійно експериментують і навчаються; ріст продуктів і технологій відбувається через накопичення маленьких інновацій.

2. Дії економічних агентів залежать від історичного досвіду та незавершеного знання, отже вибори часто є не оптимальними, а ситуація змінюється під впливом неочікуваних відкриттів.

3. Поточний розвиток визначається минулим (наприклад, індустріальні кластери мають «традиції»), а інвестиції фірм ґрунтуються на попередніх рішеннях. Еволюційні економісти [4] вивчають, як сполучаються й взаємодіють різні технології у складних системах («технологічні системи»), і як це визначає політику.

¹ Cimoli M., Dosi G., Yu X. Industrial policies, patterns of learning and development: An evolutionary perspective: LEM Working Paper Series No. 2020/08. Pisa: Scuola Superiore Sant'Anna, Laboratory of Economics and Management, 2020. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/228147/1/1694152405.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

² The impact of government policies on UK manufacturing since 1945. UK Government Publication. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c8b07ed915d6969f459d1/ep2-government-policy-since-1945.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Концепція «держави-підприємця» (entrepreneurial state), запропонована Мацукато, описує роль держави як активного інвестора та каталізатора інновацій, що бере на себе ризики на ранніх етапах розвитку технологій і формує нові ринки, замість того щоб лише виправляти ринкові невдачі.

⁴ Nelson R. R., Winter S. G. An evolutionary theory of economic change. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2006. 437 p. URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674272286> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Arjona L. E., Díaz Vázquez P. Evolutionary development economics: Bridging the gap between micro and macro in the theory of economic development : paper presented at the EAEPE 2007 Conference, Porto, Portugal, 2007. URL: https://www.fep.up.pt/conferencias/eaep2007/papers%20and%20abstracts_cd/arjona%20and%20diaz.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

4. Велике значення мають національні та регіональні системи інновацій, R&D-інститути (дослідницькі інститути, заклади професійної освіти), а також взаємодія між університетами, бізнесом і державою.

Еволюційна економіка вказує, що розвиток промисловості вимагає стимулювання інноваційного навчання і створення знань. З погляду цієї школи, держава і суспільство повинні вкладати в розвиток інститутів, що прискорюють технічний прогрес (наприклад, дослідницькі центри, системи професійної підготовки, платформи для обміну технологіями). Такий підхід підтримує динамічну компаративну перевагу – здобуття переваг не завдяки природним факторам, а завдяки поступовому накопиченню виробничих і технологічних можливостей. Наприклад, державне фінансування R&D, захист нових технологій чи стимули до кластеризації (можливо у форматах індустріальних парків, технологічних хабів) можуть допомогти фірмам «наздогнати лідерів». Еволюційні економісти підкреслюють, що «підняття по драбині» продуктивності вимагає інституційної підтримки: без цього країна ризикує «застрягти» в меншій інноваційній ніші. Отже, еволюційний підхід дає аргумент для активного промислового планування з орієнтацією на довгострокові технологічні тренди.

З погляду еволюціоністів, держава має сприяти національним інноваційним системам – створювати дослідницькі інститути, освітні програми, підтримувати взаємодію промисловості з університетами. Наприклад, промислова політика з фокусом на дослідницькі парки, гранти стартапам, кластеризацію підприємств (як у Кремнієвій долині чи в промислових дистриктах Італії) відповідає їх логіці, коли уряд формує сприятливе середовище для конкуренції технологій і забезпечує мультиплікаторний ефект через накопичення знань. Еволюційна економіка виправдовує політику податкових пільг для R&D, захисту «інфантичних» високотехнологічних виробництв, субсидованого кредитування науково-виробничих центрів тощо – загалом, вона стимулює ширший спектр інструментів державного втручання в техніко-економічну динаміку галузей¹.

Історично можна виокремити успішні кейси індустріалізації, що відповідають еволюційним концепціям. Як показано в дослідженнях, класичними прикладами структурної трансформації були США, Німеччина, Японія, Південна Корея і КНР². У кожному з цих випадків розвиток економік супроводжувався свідомим скоординованим накопиченням технологічних можливостей.

Японія у II пол. XX ст. цілеспрямовано відмовилась від природних порівняльних переваг і успішно наростила власні інноваційні потужності (насамперед через довгострокове планування в ключових галузях зі сторони МІТІ). Німеччина з XIX ст. активно імпортувала та пристосовувала британські технології (машинобудівні верстати, освітні стандарти підготовки інженерів), заклавши підвалини власного високотехнологічного сектору.

Ще один яскравий кейс – китайська промислова політика 2000-х. Згідно з оцінками, державна підтримка суднобудівельної галузі за один із п'ятирічних планів фактично знизил витрати вдвічі, що призвело до різкого зростання частки Китаю на світовому ринку кораблебудування. Тобто завдяки селективним інвестиціям і навчанню КНР отримав технологічні «лідери» в галузі. Аналогічно, Південна Корея 1970-х рр. спрямувала ресурси на важку індустрію (металургію, хімію), що дало майбутні мультиплікативні ефекти (forward linkages) і забезпечило тривале зростання промисловості.

Прикладом кластеризації в США та Італії (1980–2000-ті рр.) є Кремнієва долина в США або промислові дистрикти Північної Італії, де багато малих фірм-конкурентів формують середовище швидкого технологічного оновлення. Хоча такі кластери розвивалися не завжди за прямим участю держави, ця модель відповідає еволюційній концепції. Держава або регіональні адміністрації при цьому сприяли створенню бізнес-інкубаторів, технопарків, партнерств бізнес-наука. Результатом є високий рівень інновацій, ефекти агломерації, кумулятивний приріст продуктивності³.

Сінгапур і Малайзія у 2000-ті рр. впровадили програми розвитку електроніки, ІТ і біотехнологій з крупними державними інвестиціями (Gigafactory, наукові кластери). Частково це поєднувало еволюційні і місійні підходи. Держава ставила технологічні цілі для експортоорієнтованих галузей і створювала для них «екосистему» підтримки (наукові парки, пільгове оподаткування), результатом чого стала поява глобальних компаній (наприклад, Semiconductor Manufacturing International Corp чи Venture Corporation).

Досвід побудови національних інноваційних систем (Фінляндія, Південна Корея, Ізраїль) показує, що країни зі скоординованою державною підтримкою R&D, системою освіти та державною політикою комерціалізації наукових результатів досягли високих темпів інноваційної активності і зростання продуктивності [8].

¹ Arjona L. E., Díaz Vázquez P. Evolutionary development economics: Bridging the gap between micro and macro in the theory of economic development : paper presented at the EAPE 2007 Conference, Porto, Portugal, 2007. URL: https://www.fep.up.pt/conferencias/eaape2007/papers%20and%20abstracts_cd/arjona%20and%20diaz.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

² Cimoli M., Dosi G., Yu X. Industrial policies, patterns of learning and development: An evolutionary perspective: LEM Working Paper Series No. 2020/08. Pisa: Scuola Superiore Sant'Anna, Laboratory of Economics and Management, 2020. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/228147/1/1694152405.pdf> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Nelson R. R., Winter S. G. An evolutionary theory of economic change. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2006. 437 p. URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674272286> (дата звернення: 08.01.2026).

Девелопменталізм і стратегічне управління промисловим розвитком

Девелопменталізм описує роль компетентного державного апарату, який координує промислову політику, кредитну систему та експортну стратегію (парадигма «developmental state»). Сучасні концепції розвитку («новий девелопменталізм») полягає в узагальненні ідей структурних змін, активної державної ролі в розвитку промисловості та стратегічного спрямування економіки на досягнення масштабних цілей. В основі девелопменталізму знаходиться поєднання макроекономічного стимулювання, підтримки інновацій та промислового планування. В статті Bresser-Pereira (2020) представлено модель девелопменталізму, що поєднує промислову політику, макроекономічну стабільність та структурне оновлення економіки для країн із середнім рівнем доходу. Відзначається, що активні політики можуть сприяти сталому розвитку виробничій та технологічній базі.

Окремо в межах девелопменталізму розглянемо концепцію місійно-орієнтованих політик (Моццукато, Кател, Родрік), що стала популярною в практиках промислової політики останніми роками^{1, 2}. Суть концепції полягає у постановці перед суспільством масштабних цілей (наприклад, подолання кліматичної кризи, енергетична незалежність, цифровізація охорони здоров'я) та побудові державних програм для їх досягнення. Така політика «пояснює ринки» навпаки – спрямовує їх (а не лише виправляє помилки). Згідно Моццукато, замість того, щоб вибирати «переможців» у стилі корейських чи японських галузевих програм, держава має «обирати охочих» – ставити ясні місії (наприклад, зниження викидів вуглецю чи підготовку до можливих пандемій) і формувати ринки так, щоб вони працювали на цілі цих місій. Це передбачає тісне публічно-приватне партнерство, гнучкі фінансові інструменти та контрактні умови (наприклад, зобов'язання фірм дотримуватись екологічних стандартів чи інвестувати у R&D в обмін на субсидії). У підсумку місійна політика підкреслює, що економічне зростання має не лише швидкість, а й напрямок – від держави очікують визначити стратегічні орієнтири (цілі) і спрямувати ресурси на їх виконання.

Важливо, що місії змінюють структуру промисловості. Вони містять нові «соціальні» цілі (наприклад, високі технології мають одночасно враховувати критерії екологічності та рівності). Таким чином, промислові підприємства змушені конкурувати не тільки за обсягами виробництва, а й за інноваційністю та «зеленою» орієнтацією, що сприяє загальному технологічному прогресу.

Девелопменталізм та місійні підходи мають високий потенціал впливати на промисловий розви-

ток, особливо в умовах масштабних суспільних викликів. Визнаючи, що просто вирівнювати умови недостатньо, вони аргументують, що держава може створювати сприятливі умови для глибинних технологічних змін. Нова «девелопменталізація» дає змогу поєднати індустріальні пріоритети зі стабільною макроекономікою. Наприклад, це можливо зробити через забезпечення сприятливого обмінного курсу для виробників й одночасно підтримуючи інвестиції у стратегічні галузі. Місійна політика натомість розширює це бачення на новий рівень. За цим підходом держава ставить амбітні цілі і мобілізує промисловість для їх досягнення. Це може сприяти координації між галузями (енергетика, транспорт, будівництво тощо), викликаючи технологічні зрушення у всьому ланцюгу створення вартості. Наприклад, державні інвестиції в «зелений» транспорт або інфраструктуру можуть одночасно зміцнити автопром, авіабудування, машинобудування і IT-сектор через мультиплікаційний ефект.

Кейс Apollo Program (США, 1960-ті рр.) часто наводиться як прототип місій. Масштабні державні закупівлі та R&D-інвестиції мали мультиплікаторні ефекти, породивши технологічні спін-офи (технології NASA → оборонні технології → цивільні продукти). Поставивши мету висадити людину на Місяць, держава мобілізувала фінансування та підприємців (NASA, корпорації «Роквелл», «Х'юлет-Пакард» тощо) і досягла проривних технологічних результатів (створення ІБМ, мемристорів, деяких основ Інтернету).

Серед новітніх прикладів місійно-орієнтованої промислової політики відзначимо кліматичні та технічні «місії» ЄС і США. Наприклад, у 2022 р. США прийнято Закон CHIPS. У ньому державну підтримку виробництва напівпровідників пов'язано з низкою умов: компанії повинні дотримуватись норм з охорони довкілля, інвестувати у робочу силу та відмовитися від викупу власних акцій.

Як інструмент промислової політики використовують і державні закупівлі. Бразилія переглядає правила державних закупівель, щоб підтримувати промислову стратегію. США запустили «Buy Clean Initiative», що заохочує використання в державних проєктах низьковуглецевих матеріалів.

Приклади боротьби з пандемією COVID-19 свідчать про те, що умовляння бізнесу працювати на суспільні цілі (зниження викидів, вакцинація) вже починають впроваджувати. Франція, наприклад, зобов'язала Air France зменшити викиди в обмін на допомогу. Німеччина надає дешеві кредити лише компаніям, що узгоджують свої плани з кліматичними цілями.

Кейс суднобудування у КНР (2006–2013 рр.) показує, що системні субсидії призвели до швид-

¹ Mazzucato M. Policy with a purpose. *Finance & Development*. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2024/09/policy-with-a-purpose-mazzucato> (дата звернення: 08.01.2026).

² Mazzucato M. Mission oriented innovation policy: Challenges and opportunities : IPPP Working Paper No. 2017-01. London: UCL Institute for Innovation and Public Purpose, 2017. URL: <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2017-01/mission-oriented-innovation-policy-challenges-and-opportunities> (дата звернення: 08.01.2026).

кого нарощення частки на світовому ринку суднобудування. Кількісні дослідження показали, що політика підвищила частку КНР в виробництві суден приблизно на 40% у 2006–2013 рр. Водночас питання соціального добробуту та ефективності викликають певні дискусії [10] щодо можливих негативних ефектів політики («business-stealing», зниження цін, сумнівні довгострокові вигоди для національного добробуту).

На основі публікацій Mazzucato, Doyle, Kuehn von Burgsdorff¹ та Criscuolo, Gonne, Kitazawa, Lalanne [8] узагальнено сучасні кейси використання місій для формування промислової політики. У США у 2022 р. анонсовано «сучасну промислову стратегію» з акцентом на енергетичній безпеці та чистих технологій. Сформовано пакети стимулів (Закон IRA 2022) на виробництво сонячних панелей, акумуляторів, водневих систем тощо з метою до 2030 року знизити викиди вуглецю та створити мільйони нових «зелених» робочих місць. У 2024 р. уряд Бразилії оголосив нову промислову стратегію, побудовану навколо шести «місій», серед яких – декарбонізація, енергетичний перехід та науково-технічна модернізація. Місії передбачають державні фінансові стимули для розвитку відновлюваної енергетики та високих технологій (наприклад, видобутку та переробки біоенергетичних ресурсів). У Малайзії у 2023 р. схвалено Новий промисловий план «План розвитку 2030» визначає «досягнення нульових викидів до 2050» як ключову місію. Це означає спрямування державних інвестицій у «зелені» хімічні заводи, переробку відходів і розгортання високотехнологічних кластерів («зелена» електроніка). ЄС у 2021 р. схвалив програму Horizon Europe, що формалізувала ряд «місій»². Через напрями досліджень і інвестицій вона інтегрує державні гроші для інновацій у всіх секторах економіки. Оцінюється, що це сприятиме розвитку біотехнологій, матеріалознавства та «чистих» технологій у промисловості ЄС. Також у ЄС програми «Місія кліматично нейтральних міст» (до 100 міст до 2030 р.) та ініціативи Green Deal спрямовують модернізацію будівництва та енергетики на досягнення цілей сталості.

Місійні та девелопментальні підходи демонструють, що стратегічна державна політика може викликати швидку структурну трансформацію, але результативність залежить від якості інституцій,

прозорості виконання, наявності механізмів оцінки та способу виходу з режиму тимчасового захисту.

Висновки для промислової політики

У практиці підходи різних вищезрозглянутих шкіл часто поєднувалися. Латиноамериканський структуральний протекціонізм суміщався з кейнсіанським стимулом попиту, сучасні «місійні» пакети стимулів включають елементи індустріального планування та прямих субсидій для R&D. Незважаючи на критику з боку ортодоксальних економістів, успішні кейси промислових політик ХХ–ХХІ ст. показують, що держава може створювати необхідні умови для якісної перебудови промисловості з метою розвитку національних виробництв або забезпечення технологічних проривів (наприклад, інвестиції в програми і проекти NASA чи підтримка відновлювальної енергетики). Неортодоксальні школи залишаються важливими для розуміння того, як країни можуть формувати внутрішній промисловий сектор за допомогою активної політики.

В контексті вироблення сучасної промислової політики підхід формування набору інструментів (policy mix) постає як логічне та методологічно обґрунтоване продовження неортодоксального бачення економічної політики, оскільки він виходить з визнання складності економічних систем, взаємозалежності ринків і технологій й наявності численних збоїв координації. Замість опори на один «універсальний» інструмент або механізм, підхід policy mix передбачає свідоме поєднання регуляторних, фінансових, промислових, інноваційних, соціальних та екологічних інструментів, адаптованих до конкретного етапу розвитку та інституційного середовища (в Додатку 1 представлено узагальнений інструментарій промислової політики в межах неортодоксальних шкіл). Таке комбінування політик дозволяє одночасно враховувати багатовимірні цілі, узгоджувати короткострокові макроекономічні стимули з довгостроковими структурними зрушеннями, підтримувати процеси технологічного навчання та забезпечувати гнучкість і адаптивність промислової політики в умовах динамічних, нерівномірних і невизначених траєкторій економічного розвитку.

Режими «catch-up»³ потребують інших інструментів, ніж підтримка вже існуючих технологічних

¹ Mazzucato M., Doyle S., Kuehn von Burgsdorff L. Mission-oriented industrial strategy: Global insights : IPPP Policy Report No. 2024/09. London: UCL Institute for Innovation and Public Purpose, 2024. URL: https://www.ucl.ac.uk/bartlett/sites/bartlett/files/mission-oriented_industrial_strategy_global_insights_2024.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

² У межах рамкової програми ЄС Horizon Europe запроваджено концепцію місій - стратегічних ініціатив із чітко визначеними цілями для вирішення ключових суспільних викликів до 2030 року. Програма включає п'ять основних місій: адаптація до зміни клімату, спрямована на зміцнення стійкості регіонів і громад; боротьба з раком, що покращує життя мільйонів людей через профілактику та лікування; відновлення океанів і водних екосистем; створення 100 кліматично нейтральних та «розумних» міст; а також Угода про ґрунти для Європи, яка передбачає впровадження «living labs» та «lighthouses» для переходу до здорових ґрунтів. Кожна місія орієнтована на досягнення вимірюваного соціального та екологічного ефекту, поєднуючи наукові дослідження, інновації та практичну реалізацію політик ЄС.

³ Режими «catch-up» (наздоганяючого розвитку) – це типи або траєкторії економічного розвитку, за яких країни з нижчим рівнем доходу, технологій і продуктивності намагаються скоротити відставання від більш розвинених економік шляхом прискореної індустріалізації, накопичення виробничих можливостей і освоєння сучасних технологій.

лідерів¹. В цих режимах селективні преференції й захист допомагають накопичити базові потужності (стадія імпортозаміщення), потім – трансформація в бік конкурентоздатності через інвестиції в R&D і відкритість технологічним зв'язкам (сценарій азіяського «наздоганяння»). Аналіз світового досвіду свідчить, що найуспішніші промислові політики комбінували елементи усіх шкіл: структуралістську селективність на ранніх етапах, посткейнсіанську макростимуляцію під час спаду, еволюційне стимулювання R&D та девелопментальну інституційну спроможність. Наприклад, Південна Корея використовувала наступний мікс: «державні кредити + експорт-орієнтованість + поступове відкриття ринків»².

При виборі інструментів промислової політики варто враховувати і ризики, з якими стикнулися окремі країни. Політика підтримки може породжувати «business-stealing»³ (наприклад, китайське суднобудування), неефективних «чемпіонів» та зловживання й корупцію. Емпіричні оцінки [3] показують, що підвищення частки ринку за рахунок субсидій не завжди корелює з довгостроковими внутрішніми благами (ефективність витрат, прибутковість, зайнятість високої якості). Тому важливо не захоплюватися конкретними інструментами і комбінувати інструменти промислової політики з аналітикою їх ефективності.

Важливо, що сучасні промислові виклики (енергетична декарбонізація, формування нового покоління напівпровідників, побудова масштабної цифрової інфраструктури тощо) вимагають великого фінансування, координації та механізмів розподілу ризиків (CHIPS Act, Green Deal, Horizon Europe). Наукова дискусія щодо місійної політики підкреслює потребу в інституційних інструментах market-shaping⁴, а не тільки market-fixing^{5,6}.

В табл. 2 на основі огляду аналітичних матеріалів OECD представлено узагальнення базових ідей неортодоксальних шкіл та їх вплив на промислову політику країн OECD. Узагальнення ідей неортодоксальних економічних шкіл та емпіричних спостережень країн OECD свідчить, що сучасна промислова політика фактично є поєднанням (policy mix)

різних теоретичних підходів, а не реалізацією однієї «чистої» доктрини. Кожна з розглянутих шкіл пропонує окремий, але взаємодоповнювальний набір інструментів, ефективність що підтверджується практикою розвинених економік.

Структуралістський акцент на активній ролі держави у формуванні структурних зрушень знаходить відображення у системному застосуванні інструментів промислової політики в країнах OECD, де значні обсяги бюджетної підтримки спрямовуються на модернізацію виробничої бази, розвиток інфраструктури та навичок. Посткейнсіанські ідеї щодо стимулювання попиту й інвестицій підтверджуються стабільно позитивними результатами політик R&D та інвестиційних податкових стимулів, які демонструють відчутний вплив на продуктивність і технологічний розвиток, особливо у поєднанні з політиками зайнятості та освіти. Еволюційна економіка надає теоретичне підґрунтя для екосистемного підходу до інновацій, що дедалі ширше застосовується в країнах OECD через комплексну підтримку R&D, стартапів, ланцюгів постачання та «зелених» технологій. Водночас девелопменталістський підхід знаходить практичне втілення у таргетованих, місійно-орієнтованих стратегіях, спрямованих на досягнення довгострокових цілей національного розвитку, таких як кліматична нейтральність, стратегічна автономія та технологічна безпека.

Результати, представлені в табл. 2, демонструють, що інструменти, запропоновані неортодоксальними школами, є не лише теоретично обґрунтованими, але й дієвими на практиці, особливо в умовах структурних зламів, криз і посткризових трансформацій. Їх ефективність зростає саме за умови комбінування, коли інвестиційні, інноваційні, соціальні та екологічні інструменти взаємодіють у межах узгодженої стратегії. Це підтверджує доцільність використання policy mix як базового принципу формування сучасної промислової політики, здатної забезпечити стійке зростання, технологічне оновлення та адаптацію економіки до нових глобальних викликів.

¹ Virtual institute teaching material on structural transformation and industrial policy : UNCTAD/GDS/2016/1. Geneva : UNCTAD, 2016. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/gds2016d1_en.pdf (дата звернення: 08.01.2026).

² Lane N. Manufacturing revolutions: Industrial policy and industrialization in South Korea : SocArXiv Working Paper No. 6tqax. Charlottesville: Center for Open Science, 2016. URL: <https://osf.io/6tqax> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Термін «business-stealing» у економічній літературі в контексті розвитку та промислової політики описує ефект, коли новий або більш ефективний гравець на ринку забирає частину клієнтів і доходів у існуючих фірм, не створюючи при цьому значного додаткового економічного зростання для всієї економіки.

⁴ Інструменти market-shaping (формування ринку) – заходи держави (колективних інституцій), що спрямовані не просто на виправлення ринкових невдач, а на активне створення або трансформацію ринків, орієнтованих на стратегічні соціальні або технологічні цілі.

⁵ Market-fixing (виправлення ринку) – концепція економічної політики, що передбачає дії держави для корекції ринкових збоїв, щоб ринок працював ефективніше. На відміну від market-shaping, держава не формує новий ринок або новий напрям інновацій, а виправляє існуючі проблеми, щоб існуючий ринок працював «правильно».

⁶ Mazzucato M. Mission oriented innovation policy: Challenges and opportunities : IPP Working Paper No. 2017-01. London: UCL Institute for Innovation and Public Purpose, 2017. URL: <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2017-01/mission-oriented-innovation-policy-challenges-and-opportunities> (дата звернення: 08.01.2026).

Таблиця 2. Ідеї неортодоксальних шкіл та їх вплив на промислову політику країн OECD

Школа	Ключові ідеї в контексті промислової політики	OECD / емпіричне підтвердження	Підтвердження / статистика
Структуралізм	- держава формує структурні зміни у промисловості - акцент на стратегічні сектори, координацію і модернізацію - промислова політика як інструмент структурних зрушень	Промислова політика має на меті структурне поліпшення економіки через широке застосування інструментів (R&D, навички, інфраструктура)	Витрати на промислову політику в середньому ~1,4 % ВВП у двох основних категоріях (гранти/податкові пільги), що відображає системний структурний підхід (2019-2022)
Посткейнсіанство	- держава стимулює попит та інвестиції у стратегічні галузі - роль політик R&D, податкових стимулів і підтримки зайнятості - довгострокове стимулювання економіки через інвестиції	Податкові стимули для R&D/інвестицій є ефективними у стимулюванні інновацій, особливо в комбінації з іншими інструментами (компетенції, освіта)	Політики R&D та інвестицій є одними з небагатьох з чітко позитивними результатами впливу на продуктивність та технологічний розвиток
Еволюційна економіка	- роль інновацій, навчання та технологічних змін у розвитку промисловості - промислова політика має бути екосистемною (включати R&D, стартапи, навички, мережі постачання)	OECD підкреслює підхід «промислових екосистем», який відображає нео-Шумпетеріанські ідеї, де інструменти (R&D гранти, податкові) працюють разом	Підтримка інвестицій, зелена трансформація, R&D зростають (дані 2019-2022), що вказує на зростаюче застосування еволюційних політик
Девелопменталізм	- орієнтація на цілі національного розвитку («зелена трансформація», стратегічна автономія) - таргетовані політики, здатні змінювати траєкторії галузей	An industrial policy framework визнає роль таргетованих стратегій, які можуть спрямовувати технологічні зміни (зелені технології, цифрові рішення тощо)	«Зелена» частина підтримки стає все важливішою, переважно в окремих технологіях та секторах

Джерело: складено автором на основі [8, 9, 12]

Рекомендації для промислової політики України

Промисловість України в сучасних умовах стикається з низкою викликів (структурна залежність від традиційних галузей, технологічне відставання у високотехнологічних секторах, низька інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості, недостатній розвиток людського капіталу та обмежена здатність підприємств адаптуватися до цифрової трансформації). Використання концепцій неортодоксальних шкіл економіки дозволяє сформулювати інструментарій політики, що комплексно реагує на ці проблеми.

Структуралізм підкреслює необхідність стратегічної трансформації економічної структури. Для України це означає стимулювання розвитку високотехнологічних та інноваційних секторів через державні програми модернізації виробництва, створення технологічних кластерів і підтримку стратегічних галузей, таких як енергетика, IT, машинобудування та оборонна промисловість. Інструменти можуть включати податкові стимули для модернізації обладнання, державні гранти на технологічні проекти та розвиток спеціалізованих індустріальних парків, що дозволяє країні поступово зменшувати залежність від сировинної економіки та займати більш вигідні позиції у глобальному поділі праці.

Посткейнсіанство пропонує інструменти для подолання нестабільності ринків та підтримки зайнятості. У сучасних умовах це передбачає державне стимулювання попиту на промислову продукцію, інвестиційні програми для малого і середнього бізнесу, підтримку зайнятості у перехідних секторах та захист ключових підприємств від ризиків коливаний світових ринків. Україна може застосувати фінансові механізми, спрямовані на модернізацію підпри-

ємств, державні закупівлі з умовами впровадження інновацій, а також кредитні лінії з низькими ставками для інвестування у нові технології, що створює мультиплікативний ефект для економіки.

Еволюційна економіка акцентує увагу на навчанні, накопиченні знань та поступовій адаптації. Для України це означає створення умов для технологічного навчання підприємств, інтеграцію наукових центрів і промислових підприємств, розвиток цифрових платформ і систем обміну знаннями. Інструменти можуть включати програми стажувань, спільні дослідницькі проекти університетів і компаній, розвиток інноваційних екосистем та підтримку малих технологічних стартапів. Такий підхід дозволяє підприємствам адаптуватися до швидких змін Індустрії 4.0 та 5.0, підвищувати гнучкість виробництва та конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Девелопменталізм концентрується на активній ролі держави у прискоренні економічного розвитку країн, що відстають. В Україні це транслюється у стратегічне державне планування та інвестиції у ключові сектори промисловості, створення інфраструктури для інновацій і цифровізації виробництва, формування системи навчання кадрів для пріоритетних галузей. Прикладом можуть стати державні програми підтримки «зелених» технологій, інвестиції у відновлювану енергетику, розвиток науково-технологічних парків, а також програми цифровізації для оптимізації ланцюгів поставок і виробничих процесів.

В табл. 3 систематизовано ключові проблеми розвитку промислового сектору України та представлено відповідний їм інструментарій промислової політики, сформований на основі неортодоксальних економічних шкіл.

Таблиця 3. Інструменти для вирішення проблем розвитку промисловості України

Ключова проблема	Домінантна школа	Інструменти, характерні саме для цієї школи
Сировинна спеціалізація, низька додана вартість	Структуралізм	Селективний захист і тарифне регулювання для обробної промисловості; галузеві плани індустріалізації; державні інвестиції у базові виробничі потужності; політика імпортозаміщення з експортною орієнтацією
Деіндустріалізація	Посткейнсіанство	Контрциклічні державні інвестиції; масштабні програми держзакупівель промислової продукції; пряме бюджетне фінансування відновлення заводів; державні інвестиційні програми як джерело ефективного попиту
Інвестиційний дефіцит	Посткейнсіанство	Державний банк розвитку; довгострокові пільгові кредити; державні гарантії ліквідності; бюджетне фінансування інвестицій без прив'язки до короткострокової рентабельності
Технологічна залежність	Еволюційна економіка	Технологічні платформи; спільні R&D-лабораторії; фінансування learning-by-doing; підтримка стандартів та інтероперабельності; політика експериментального впровадження технологій
Дефіцит людського капіталу	Девелопменталізм	Масштабні державні програми технічної та інженерної освіти; державне планування підготовки кадрів для стратегічних секторів
Невідповідність освіти потребам промисловості	Еволюційна економіка	Дуальна освіта; навчально-виробничі центри; програми стажувань у промислових кластерах; підтримка фірмового навчання
Висока енерго- та ресурсоемність	Еволюційна економіка	Пілотні проекти енергоефективності; гранти на впровадження чистих технологій; learning-by-using; демонстраційні виробництва
Забруднення довкілля	Еволюційна економіка	Фінансування еко-інновацій; експериментальні екологічні регуляції; підтримка циркулярних технологій; екологічні пілоти
Адаптація до стандартів ЄС	Структуралізм	Державні програми модернізації під регуляторні вимоги; підтримка сертифікації; державні технічні центри відповідності стандартам
Фрагментарна промислова політика	Девелопменталізм	Централізована індустріальна стратегія; сильне профільне міністерство; державне програмне планування; вертикальна координація політик
Слабка координація акторів	Еволюційна економіка	Кластерна політика; мережеві платформи обміну знаннями; агенції інновацій; механізми координації через спільні проекти
Воєнні руйнування	Посткейнсіанство	Прямі бюджетні інвестиції у відбудову; державна участь у капіталі підприємств; гарантії попиту; стабілізаційні фонди
Логістичні обмеження	Структуралізм	Державне планування логістичних коридорів; інвестиції у стратегічну інфраструктуру; селективна підтримка критичних маршрутів

Джерело: складено автором

Логіка табл. 3 ґрунтується на припущенні, що виклики, з якими стикається економіка України, не можуть бути ефективно вирішені за допомогою універсальних ринкових механізмів або стандартизованих політичних рецептів. Натомість кожна проблема потребує специфічних інструментів. Представлений підхід дозволяє пов'язати економічні ідеї з практичними рішеннями у сфері промислової політики.

Табл. 3 демонструє, що вибір інструментарію промислової політики України має базуватися на проблемно-орієнтованій та теоретично усвідомленій логіці. Неортодоксальні економічні школи пропонують взаємодоповнювальні підходи до подолання деіндустріалізації, інвестиційного дефіциту, технологічної відсталості та кадрових дисбалансів, реагування на воєнні руйнування й інтеграцію до регуляторного простору ЄС. Сукупність представлених у табл. 2 інструментів свідчить про доцільність комбінованої промислової політики, у якій держава виступає не лише регулятором, а й активним інвестором, координатором і носієм довгострокового стратегічного бачення. Такий підхід створює аналітичну основу для формування цілісної індустріальної політики України, орієнтованої на структурну трансформацію, технологічне оновлення та підвищення економічної стійкості.

Висновки. Звернення до неортодоксальних економічних шкіл у формуванні промислової політики в сучасних умовах є методологічно виправданим і практично необхідним, оскільки ці підходи дозволяють адекватно відобразити складність, динамічність та асиметричність економічного розвитку, що не зводиться до спрощених ринкових моделей і припущень про повну раціональність економічних агентів. На відміну від ортодоксальних концепцій, неортодоксальні школи виходять з розуміння економіки як відкритої, історично зумовленої та інституційно вбудованої системи, у якій ключову роль відіграють процеси структурних змін, накопичення знань і технологічного навчання.

У межах цих підходів держава постає не пасивним коректором «провалів ринку», а активним суб'єктом економічної трансформації, здатним спрямовувати інвестиційні потоки, формувати технологічні траєкторії, підтримувати розвиток стратегічних галузей та забезпечувати структурну диверсифікацію економіки. Урахування кумулятивних ефектів навчання, інституційної залежності від попереднього розвитку та національної специфіки дозволяє формувати промислову політику, орієнтовану не лише на короткострокову стабілізацію, а й на довгострокову стійкість і конкурентоспроможність економіки.

У цьому контексті підхід формування набору інструментів промислової політики (policy mix) логічно випливає з неортодоксального бачення економічної політики та становить його прикладне продовження. Він ґрунтується на визнанні складної природи промислових систем, взаємопов'язаності ринків, технологій та інституцій, а також наявності численних збоїв координації, що не можуть бути усунуті за допомогою одного універсального інструменту. Замість цього policy mix передбачає свідоме й узгоджене поєднання регуляторних, фінансових, інвестиційних, інноваційних, соціальних та екологіч-

них інструментів, адаптованих до конкретного етапу розвитку та інституційного середовища.

Сукупність запропонованих інструментів для розв'язання проблем промислового розвитку України підтверджує доцільність впровадження комбінованої промислової політики, у якій держава виконує не лише регуляторну функцію, а й виступає активним інвестором, координатором і носієм довгострокового стратегічного бачення. Саме така модель промислової політики створює передумови для стійкого економічного зростання, технологічного оновлення та адаптації національної економіки до нових глобальних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Amsden A. H. *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*. Oxford : Oxford University Press, 1989. 400 p. <https://doi.org/10.1093/0195076036.001.0001>
2. Arrow K. J. The economic implications of learning by doing. *Review of Economic Studies*. 1962. Vol. 29, no. 3. P. 155–173. <https://doi.org/10.2307/2295952>
3. Barwick P. J., Kalouptsidi M., Zahur N. B. China's industrial policy: An empirical evaluation : NBER Working Paper No. 26075. Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 2019. <https://doi.org/10.3386/w26075>
4. Bordoloi T. et al. Industrial policy initiatives in manufacturing: Examining cross-country interventions through an evolutionary typology of technology systems. *Science and Public Policy*. 2024. Vol. 51, no. 5. P. 823–835. <https://doi.org/10.1093/scipol/scae026>
5. Bresser-Pereira L. C. New Developmentalism: Development Macroeconomics for Middle-Income Countries. *Cambridge Journal of Economics*. 2020. Vol. 44, no. 3. P. 629–646. <https://doi.org/10.1093/cje/bez063>
6. Cardoso F. H., Faletto E. *Dependency and development in Latin America*. Berkeley : University of California Press, 1979. 224 p. <https://doi.org/10.1525/9780520342118>
7. Ioris R. R., Ioris A. A. R. Assessing development and the idea of development in the 1950s in Brazil. *Brazilian Journal of Political Economy*. 2013. Vol. 33, no. 3. P. 420–439. <https://doi.org/10.1590/S0101-31572013000300003>
8. Criscuolo C., Gonne N., Kitazawa K., Lalanne G. An industrial policy framework for OECD countries: Old debates, new perspectives : OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 127. Paris: OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/05/an-industrial-policy-framework-for-oecd-countries_233e3061/0002217c-en.pdf (дата звернення: 08.01.2026).
9. Criscuolo C., Gonne N., Kitazawa K., Lalanne G. Are industrial policy instruments effective? : A review of the evidence in OECD countries: OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 128. Paris: OECD Publishing, 2022. <https://doi.org/10.1787/57b3dae2-en>
10. Henderson R. M., Newell R. G. Introduction and summary. *Accelerating energy innovation: Insights from multiple sectors*. Chicago : University of Chicago Press, 2011. P. 1–23. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226326856.003.0001>
11. Lala C. Tax credits are industrial policy: Answering the derisking critique on discipline and investment. Washington, DC: Center for Public Enterprise, 2024. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5135417>
12. OECD science, technology and innovation outlook 2025: Driving change in a shifting landscape. Paris: OECD Publishing, 2025.
13. Omelyanenko V., Pidorycheva I. Industrial policy analytics: conceptual foundations and lessons from EU experience. *Achievements of the Economy: Prospects and Innovations*. 2025. No. 22.
14. Prokopenko O., Järvis M., Omelyanenko V., Maslov A., Lopes H. The Convergence of IoT, Cyber-Physical Systems, and Mechatronics in Industry 4.0 Digitalization // Machado J., Trojanowska J., Antosz K., Leão C. P., Knapcikova L., Sover A. (Eds.) *Innovations in Industrial Engineering IV. ICIENG 2025. Lecture Notes in Mechanical Engineering*. Cham : Springer, 2025. P. 48–65. https://doi.org/10.1007/978-3-031-94484-0_5
15. Zaloznova Yu. S., Chekina V. D. Stimulating the development of smart industry in the spatial aspect: experience for Ukraine. *Economics of Industry*. 2025. No. 1. P. 3–19. <https://doi.org/10.15407/econindustry2025.01.003>

Надійшла до редакції 15.01.2026

Прийнята до друку 19.02.2026

Опублікована 20.03.2026

REFERENCES

1. Amsden, A. H. (1989). *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0195076036.001.0001>
2. Arrow, K. J. (1962). The economic implications of learning by doing. *Review of Economic Studies*, 29(3), 155–173. <https://doi.org/10.2307/2295952>
3. Barwick, P. J., Kalouptsidi, M., & Zahur, N. B. (2019). China's industrial policy: An empirical evaluation (NBER Working Paper No. 26075). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w26075>
4. Bordoloi, T., et al. (2024). Industrial policy initiatives in manufacturing: Examining cross-country interventions through an evolutionary typology of technology systems. *Science and Public Policy*, 51(5), 823–835. <https://doi.org/10.1093/scipol/scae026>
5. Bresser-Pereira, L. C. (2020). New Developmentalism: Development Macroeconomics for Middle-Income Countries. *Cambridge Journal of Economics*, 44(3), 629–646. <https://doi.org/10.1093/cje/bez063>

6. Cardoso, F. H., & Faletto, E. (1979). *Dependency and development in Latin America*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520342118>
7. Ioris, R. R., & Ioris, A. A. R. (2013). Assessing development and the idea of development in the 1950s in Brazil. *Brazilian Journal of Political Economy*, 33(3), 420–439. <https://doi.org/10.1590/S0101-31572013000300003>
8. Criscuolo, C., Gonne, N., Kitazawa, K., & Lalanne, G. (2022). An industrial policy framework for OECD countries: Old debates, new perspectives (OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 127). OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/05/an-industrial-policy-framework-for-oecd-countries_233e3061/0002217c-en.pdf
9. Criscuolo, C., Gonne, N., Kitazawa, K., & Lalanne, G. (2022). Are industrial policy instruments effective?: A review of the evidence in OECD countries. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers* No.128. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/57b3dae2-en>
10. Henderson, R. M., & Newell, R. G. (2011). Introduction and summary. In: *Accelerating energy innovation: Insights from multiple sectors* (pp. 1–23). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226326856.003.0001>
11. Lala, C. (2024). Tax credits are industrial policy: Answering the derisking critique on discipline and investment. Center for Public Enterprise. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5135417>
12. OECD (2025). *OECD science, technology and innovation outlook 2025: Driving change in a shifting landscape*. OECD Publishing.
13. Omelyanenko, V., & Pidorycheva, I. (2025). Industrial policy analytics: conceptual foundations and lessons from EU experience. *Achievements of the Economy: Prospects and Innovations*, 22.
14. Prokopenko, O., Jarvis, M., Omelyanenko, V., Maslov, A., & Lopes, H. (2025). The Convergence of IoT, Cyber-Physical Systems, and Mechatronics in Industry 4.0 Digitalization. In: Machado, J., Trojanowska, J., Antosz, K., Leão, C.P., Knapcikova, L., Sover, A. (Eds). *Innovations in Industrial Engineering IV. ICIENG 2025. Lecture Notes in Mechanical Engineering* (pp. 48-65). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-94484-0_5
15. Zaloznova, Yu.S., & Chekina, V.D. (2025). Stimulating the development of smart industry in the spatial aspect: experience for Ukraine. *Economics of Industry*, 1, 3-19. <https://doi.org/10.15407/econindustry2025.01.003>

Received: 15.01.2026

Accepted: 19.02.2026

Published: 20.03.2026

Омеляненко О. М. Формування інструментарію промислової політики на основі ідей неортодоксальних економічних шкіл

У статті досліджено інструментарій промислової політики крізь призму неортодоксальних економічних шкіл. Показано, що неортодоксальні економічні школи пропонують ширший набір політичних інструментів, орієнтованих на розвиток інституцій, підтримку технологічних траєкторій та формування інноваційних екосистем. Особливу увагу приділено ролі держави як активного координатора промислового розвитку та каталізатора структурних змін. Зроблено висновок про доцільність використання гібридного інструментарію промислової політики для забезпечення довгострокової економічної трансформації та стійкого розвитку.

Ключові слова: промислова політика, неортодоксальні економічні ідеї, інструменти, структурні зрушення, промисловість.

Omelyanenko O. Forming industrial policy instruments based on neorthodox economic schools ideas

The purpose of the study is to analyze unorthodox economic ideas and theoretical approaches for choosing the tools of industrial policy of Ukraine.

Appealing to unorthodox economic schools in the formation of industrial policy in modern conditions is important, since they allow us to adequately take into account the complexity, dynamism and unevenness of economic development, which goes beyond simplified market models and assumptions about rational agents. These schools emphasize the critical role of the state as an active agent of change, capable of directing investments, shaping technological trajectories, stimulating the development of strategic sectors and promoting structural diversification of the economy. Unorthodox schools also take into account the cumulative effects of learning, institutional dependence and the specifics of national economies. This allows us to develop policies focused on long-term development and sustainability of the economy.

A generalized toolkit of industrial policy within the framework of unorthodox schools is presented. In the context of developing modern industrial policy, the policy mix approach appears as a logical and methodologically sound continuation of the unorthodox vision of economic policy, since it proceeds from the recognition of the complexity of economic systems, the interdependence of markets and technologies, and the presence of numerous coordination failures. Instead of relying on one “universal” tool or mechanism, the policy mix approach involves a conscious combination of regulatory, financial, industrial, innovation, social, and environmental instruments adapted to a specific stage of development and institutional environment. Such a combination of policies allows for the simultaneous consideration of multidimensional goals, the coordination of short-term macroeconomic incentives with long-term structural shifts, the support of technological learning processes, and the provision of flexibility and adaptability of industrial policy in conditions of dynamic, uneven, and uncertain trajectories of economic development.

The key problems of the development of the industrial sector of Ukraine and the corresponding industrial policy tools, formed on the basis of unorthodox economic schools, are systematized. The structural, institutional and technological challenges faced by the Ukrainian economy cannot be effectively solved using universal market mechanisms or standardized political recipes. The presented approach allows you to connect abstract economic ideas with practical solutions in the field of industrial policy, focusing on restoring production potential, overcoming technological dependence and forming long-term prerequisites for sustainable development.

Keywords: industrial policy, unorthodox economic ideas, tools, structural shifts, industry.

Додаток 1. Узагальнений інструментарій промислової політики в межах неортодоксальних шкіл економічної думки

Аспект / Школа	Структуралізм	Посткейнсіанство	Еволюційна економіка	Девелопменталізм
Роль технологій	Тарифи на імпорт обладнання для захисту внутрішнього виробництва; державні капітальні інвестиції в важке машинобудування і енергетику; державна підтримка закупівель обладнання (capital grants)	Державні інвестиційні програми в інфраструктуру (дороги, енерго-мережі); держзакупівлі як каталізатор технологічного попиту; інвестиційні податкові кредити	Гранти на створення технологічних платформ; фінансування технічних платформ/спільних лабораторій; підтримка стандартів і інтероперабельності	Державні програми модернізації заводів; імпорт ліцензій і технологічних пакетів; індустриальні парки з готовою інфраструктурою
Інновації	Цільові субсидії R&D для стратегічних галузей; національні дослідні інститути; державні НДДКР-центри	Державні R&D-фонди; місіонно-орієнтовані програми (mission funds); публічні контракти для інновацій	Інкубатори і акселератори; технопарки; гранти proof-of-concept; технологічні трансфер-офіси	Державні R&D-програми, підтримка науково-виробничих комбінацій; фінансування демонстраційних проєктів
Капітал та інвестиції	Державні інвестиційні банки та цільові кредити для машинобудування; податкові пільги на капітальні інвестиції; кредитні лінії на імпорт устаткування	Контриклічні державні інвестиції; державні банки розвитку; податкові стимули та амортизаційні пільги; державні гарантії ліквідності	Спільні державно-приватні фонди (matching grants); субсидії для капіталу для стартапів; державне кофінансування венчурних фондів	Державні капітальні ін'єкції в компанії-національні чемпіони, пільгові довгострокові кредити
Людський фактор	Державні технічні освітні заклади; програми професійно-технічної підготовки (VET); субсидовані працевлаштування у промисловості	Програми зайнятості через державні інвестиції (public works), програми перепідготовки; гарантії робочих місць	Підтримка підприємницької освіти; державні гранти на підготовку інженерів; програми стажувань у кластерах	Масштабне фінансування технічної освіти; державні стипендії для інженерних спеціальностей; програми розвитку навичок постачальників
Навчання та знання	Державні демонстраційні заводи/пілоти; програми технологічного трансферу науки до приватних фірм; державні навчально-виробничі майданчики	Довгострокове фінансування університетів; мережеві R&D-консорціуми; державні гранти на прикладні дослідження	Сервіси промислового консультування/extension services; кластери з обміном знаннями; програми «learning by doing» (пілотні лінії)	Програми розвитку постачальницьких ланцюгів (supplier development); партнерства університет-промисловість; технічні центри при державних підприємствах
Стратегічний підхід	Секторні плани, цільові галузеві дорожні карти; селективні тарифи/квоти	Національні інвестиційні стратегії, державні плани попиту; бюджетні «фондомісії»	Експериментальні політики (пілоти), сценарії технологічних траєкторій; підтримка платформних технологій	Довгострокові національні стратегії індустріалізації; державні програми створення національних чемпіонів
Гнучкість політики	Фазові тарифи і «sunset»-положення для захисту; періодичні огляди секторних програм	Автоматичні стабілізатори в бюджеті; адаптивні інвестиційні програми	Політичні експерименти, регуляторні «пісочниці» (sandboxes); моніторинг ітеративних пілотів	Умовні пільги (залежно від виконання цілей); поступова лібералізація після розвитку сектору
Інтеграція до глобальних ринків	Експортні субсидії для локалізованих галузей; політика імпортозаміщення із пізнішою експортною орієнтацією	Управління попитом через закупівлі; експортні кредитні агентства; політика зарплат/курсу для конкурентоспроможності	Заходи для входження у GVC: стимулювання партнерств з іноземними фірмами, програми локалізації технологій	Зонування ЕПЗ/зони експорту; умовні умови для прямих іноземних інвестицій (перехід технологій, локальний контент)
Інституційна підтримка	Міністерства промисловості, державні агентства розвитку, державні підприємства	Національні інвестиційні банки, планово-аналітичні підрозділи, державні закупівельні агентства	Агенції інновацій, технопарки, центри компетенцій	Державні холдинги, агентства з промислового розвитку, спеціалізовані банки розвитку
Управління ризиками	Державні гарантії для банківських кредитів для стратегічних заводів; часткова державна участь у капіталі фірм	Держгарантії ліквідності; механізми страхування кредитного ризику; стабілізаційні фонди	Спільне фінансування ризикових R&D-проєктів; milestone-фінансування; кредити під гарантії	Держвласність в інфраструктурних проєктах, гарантії та компенсації для інвесторів
Екологічні аспекти	Державні інвестиції у чисті технології в пріоритетних галузях; модернізація промислових парків	Зелені фіскальні інструменти, інвестиції у «зелений» інфраструктурний попит	Гранти на еко-інновації, підтримка циркулярних технологій, екологічні пілотні проєкти	Еко-індустріальні парки, умови «зеленого» ліцензування для доступу до пільг, державні інвестиції у декарбонізацію секторів